

Zlatko Grgošević

U petak, 24. studenoga 1978. umro je u Zagrebu skladatelj Zlatko Grgošević, vrstan glazbenik i nada sve cijenjen glazbeni pedagog koji je s neobično mnogo strpljivosti poučavao čitav niz generacija mladih glazbenika. Pokopan je 28. XI. na zagrebačkom Mirogoju, gdje se od pokojnika pred malom grupom prisutnih oprostilo nekoliko govornika.

Završetak životnog puta Zlatka Grgoševića stavlja generaciju mlađih suvremenih glazbenika pred zadatak da što objektivnije sagledaju koliko nam je duhovnu baštinu ostavio i kakvo je bilo njegovo djelovanje na širokoj njivi naše nacionalne kulture.

Rođen je 23. svibnja 1900. u Zagrebu i praktički je skoro cijeli životni vijek proveo djelujući u rodnom gradu. Prismo je i na pomalo boemski način drugovao s mnogima našim najistaknutijima glazbenicima predratne generacije, da spomenemo prvo njegove učitelje Franju Dugana i Antuna Dobronića, a zatim Ivana Matetić-Ronjgova, Krstu Odaka, Jakova Gotovca, Srećka Kumara, Pavla Markovca, Marka Tajčevića i Rudolfa Matza. Prijateljevao je i s mnogim slikarima, kiparima te pjesnicima. Njegova duhovitost, druželjubljiost i posve spontana prisnost činila ga je, ne samo u mladima danima, već i u kasnijim godinama, vrlo često središnjom ličnošću okupljenog društva.

Zlatko Grgošević

Kao skladatelj istakao se vrlo rano — već početkom dvadesetih godina — komornim instrumentalnim djelima, zbarskim skladbama i solističkim popijevkama koje su vrlo dobro primljene od tadašnje publike i glazbene kritike. Objavljuju mu se i prva djela: *Četiri jugoslavenske pučke popijevke za zbor* (op. 1; 1920. g) te *Južnoslavenske narodne pjesme* (op. 3 i 4; 1921. g). U to doba radi kao učitelj glazbe u Djevojačkoj školi i u školi Glazbenog zavoda, a jedno vrijeme boravi i na dodatnom studiju glazbe u Parizu.

Po svom stvaralačkom usmjerenju Grgošević je bio nepokolebljivo orijentiran na stvaranje s obilježjima

narodne umjetnosti, ostvarujući tako smjernice koje je na teorijskom planu neprekidno isticao skladatelj Antun Dobronić, tada glavni pobornik takvog stvaralaštva u nas.

Grgoševićovo veliko zanimanje za plemenitu jednostavnost pučkog načina izražavanja, ogleda se ne samo u skoro isključivom vokalnom stvaranju na tekstove narodne poezije, već i u nastojanju da i drugi domaći skladatelji spoznaju ljepotu narodne umjetnosti. Svoje mnogobrojne učenike, a također i prijatelje glazbenike, uvijek je poticao da sa što većim žarom prionu uz stvaranje u nacionalnom duhu. Zna se da je nekima od njih ukazivao na pojedine narodne tekstove, odnosno da je čak davao i primjerke vlastoručno prepisanih pučkih stihova koji su mu se činili pogodni za umjetničko uglazbljivanje.

S istim je ciljem u različitim prigodama održao i niz predavanja kako bi upoznao slušatelje s pučkom umjetnošću, različitim obredima i običajima. U svojim se člancima bunio protiv unošenja izvještačeno-sentimentalne kasnoromantičarske gradske muzičke kulture u seosku sredinu. Smatrao je da bi proces trebao biti obrnut, te da iz gradske sredine s glazbenicima koji posjeduju visoku razinu zanatskog znanja, pomnim kombiniranjem elemenata jednostavnog pučkog izražavanja mogu proizaći nove, *tipično naše duhovne vrijednosti*.

Oduševljenost za pučki način izražavanja dovodi i do toga da i neke vlastite tekstove — a ne samo glazbu — piše na narodni način. Ovdje spomenimo npr. njegov scenarij i govorni libretto za prvi balet Frana Lhotke *Đavo i njegov šegrt* (praizvedba 1931; ulogu krčmarice-pripovjedača tumačila je Mila Dimitrijević).

U osvrtnu na Grgoševićeve skladbe, ustanovit ćemo da ih najveći broj pripada području vokalne glazbe, zbarske i solističke. Među tim djelima ima dosta različitih harmonizacija i obrada narodnih napjeva, npr.: *Stižice sa sela* — popijevke za ženski zbor, zatim već spomenute *Četiri jugoslavenske pučke popijevke*, *Pjesme od sevdaha*, *Dvije iz Bosne* i druge za muški zbor, *Južnoslavenske narodne pjesme* u dva sveska za glas solo i glasovir, *Kajkavske popevke* za mješoviti zbor te *Pet narodnih pjesama* za sopran i orkestar.

I u izvornim njegovim vokalnim djelima, osim vrlo rijetkih iznimaka, narodna je poezija potka oko koje je istkana Grgoševićeva glazba, jednostavna i prisna, bez težnje za nekim suvišnim efektima. Međutim, unatoč jednostavnosti, u toj se glazbi u mnogim slučajevima mogu zamijetiti neki, za ono doba, vrlo moderni kompozicijski postupci: slobodna metrika, politonalnost, polimetrika i sl. Melodija u tim skladbama ima sva obilježja narodne glazbe, prvenstveno one iz kajkavske regije, ali to nisu kopije već postojećih napjeva iako je njihovo intelektualno i emocionalno izvorište prepoznatljivo. Evo samo nekih značajnijih naslova skladbi iz ove skupine: *Kajkavska lirika* za sopran (zbirka je sastavljena od tri skupine popijevka: *Diteče*, *Molitve* i *Soldačke*), vrlo vrijedan ciklus *Od kolijevke do motike* za sopran (izd. HGZ), zatim narodni obred *Žetva* za sopran, zbor i orkestar. Tu su još i zborovi *Svatovi*, *Kad ide litija*, *Tužbalica*, *Koledarska*, *Težačka* (dvije različite skladbe istog naslova) te još jedan obredni ciklus *Okolo žnjačkog venca*. *Žetva* i *Okolo žnjačkog venca* po svojim glazbenim obilježjima svakako

pripadaju među najvrednija djela jugoslavenske glazbene literature. Ujedno treba spomenuti i to da je »Žetva« prvi primjer cjelovito obrađenog narodnog obreda u našoj umjetničkoj glazbi (1924.). To djelo daje kasnije poticaja i drugim našim skladateljima da stvaraju slična djela (npr. Gotovac *Koleda*).

Tematika njegovih skladbi obuhvaća široku lepezu raznolikih prizora seoskog života i to doslovno uzevši od kolijevke do grobarove motike; od razuzdanog veselja do idealizirane seoske idile; od groteske i karikature do naivne, ali gotovo uvijek prisutne religioznosti koja naročito dolazi do izražaja u tekstovima vezanim uz različite pučke obrede i svečanosti. To prožimanje životne svakodnevice i religijskih elemenata dolazi do izražaja bilo da se radi samo o želji da budu blagoslovljene vinske gore ili se nekome želi sreća i blagostanje, ili puk, veseleći se u kolu, zaziva kojeg sveca. Ponekad to zna biti i jednostavna molba puna povjerenja u snagu nadnaravnog i nadzemaljskog. Međutim, Grgoševićeve kompozicije s takvim tekstovima ipak se ne mogu svrstati u područje duhovne glazbe. To su, kako je već napomenuto, prvenstveno zvukovne slike života u kojime je sačuvan i odražen arhaički način doživljavanja svijeta, jedan način mišljenja koji se stoljećima formirao i postepeno taložio u svijest jednostavnog seoskog življa. Sam skladatelj je jednom rekao da su ti narodni tekstovi pandan onim raspelima i kapelicama koji stoje gotovo na svakom križanju seoskih putova po Hrvatskom Zagorju.

Kao ilustracija neka posluži nekoliko tekstovnih citata iz njegovih djela:

TEŽACKA

Pokotni nam, Jezuš, jabuku
vu tu goru visoku!
Blagoslovi Bog, Jezuš,
da bi nam gora rodila,
črlenim vinom lejala! . . .

OKOLO ZNJACKOG VENCA

Dime ideme, Boga molime,
Boga zmožnoga, suca oštrog.
Haj, haj, žetva je!

O BOŽICU

Evo, Božić bata na svačija vrata.
Otvor' te mu vrata, nek po kući bata!
Prostrite mu slame vreću,
nek ostavi dobru sreću!
A kad bude treći dan,
tjerajte ga metlom van!

KAD IDE LITIJA

Krsti nosim, Boga molim: »Gospodi pomiluj!«
Mi idemo preko polja, a oblaci preko neba!
»Gospodi pomiluj!«
Mi se Bogu pomolimo, da udari letnja rosa,
da porosi polja naša, od dva klasa šinik žita,
od dve gižde čabar vina, . . .

ZETVA (narodni obred)

. . . Nisu rožice, neg djevojčice:
pšeničku ženjeju.
Za njimi ženje djeva Marija,
za njimi veže smileni Jezuš.

*

Pomagaj Bože, Marija,
pomagaj sveta Barbara!
Tu budi Bože, Marija,
vesela sveta Barbara!
Jesu li doma gospodar?
Veseli doma idemo
i lepi vam darek nesemo!

S područja čiste duhovne glazbe postoji tek nekoliko Grgoševićevih kompozicija. To su skladbe: *Pokoj vječni* s vrlo pjevnim odlomkom u dionici baritona, zatim *Ave Maria* za sopran i bariton s orguljskom pratnjom, nekoliko obrada starih hrvatskih korala i možda još koje djelo za koje se u ovom trenutku ne zna.

Od ostalih njegovih djela spomenimo: *Dvije narodne igre* (Međimurski ples, Igra iz Štipa) za glasovir, *Suita u E-duru* za glasovir, *Dvije impresije* za komorni orkestar, *Preludij za poganski praznik* za veliki orkestar, *Klasična Suita na Corellijeve teme* za komorni orkestar te velika *Suita rustica in MI*, a također i nekoliko djela za solo pjevanje uz orkestralnu pratnju. Također je za koncertno izvođenje instrumentirao i izbor od *Septem cantiones sacrae* Ivana Lukačića (izvedeno na Dubrovačkim ljetnim igrama).

Krajem četrdesetih godina, Grgošević gotovo potpuno prestaje sa stvaranjem novih skladbi, a njegov se interes od tog vremena usmjerava prvenstveno na područje glazbene pedagogije, na kojem je i ranijih godina ostvarivao vrlo zapažene rezultate. Osim čisto teoretskih glazbenih predmeta, glavno mu područje postaje metodika glazbene nastave. Svojim djelovanjem u Višoj pedagoškoj školi u Zagrebu i na mnogim seminarima, odgojio je velik broj dobrih nastavnika praktičara sposobnih da dalje šire temeljnu glazbenu kulturu. S pedagoškog područja poznate su mu: »Muzička početnica« (1928), »Vježbe za solfeggio« (1935), »Zadaće i vježbe za harmoniju« (1940), »Konstrukcija i analiza melodija«, »Harmonija« I i II (1963—64), »Dijagrami homofonih muz. oblika«, »Muzički diktati« i još mnoga druga manja djela.

Antun ČELAR

SRETAN USKRS

SVIM SURADNICIMA, PRETPLATNICIMA I PRIJATELJIMA

ŽELI UPRAVA I UREDNIŠTVO